

O chotýšanském panství a zámku

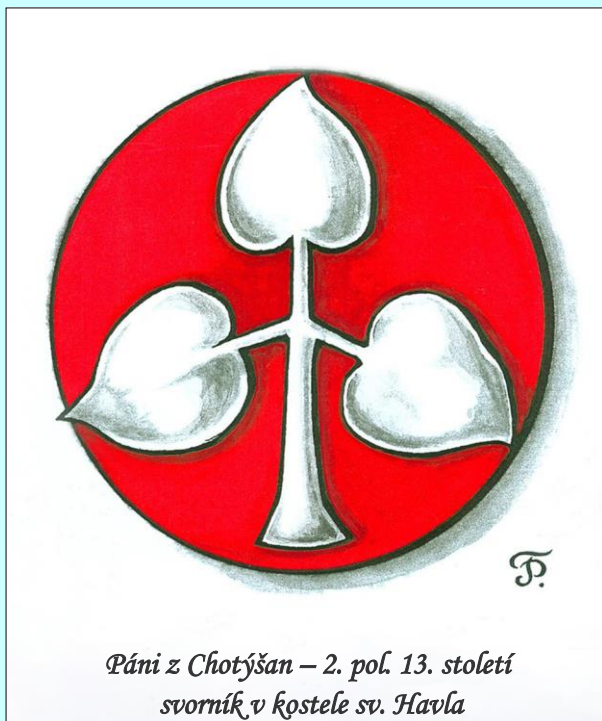
Obec Chotýšany existovala pravděpodobně již v prvním tisíciletí. Písemné záznamy o její existenci se zachovaly až z 13. století. Kdysi v dávných dobách byla dosti živým městečkem, které vévodilo celému okolí.

Původ jména Chotýšany je kladen do období kolem roku 1200. Odvozuje se od vesnice Chotýšanů, tj. lidí bydlících v Chotýši, vsi u Kostelce nad Černými lesy, a odtud přistěhovaných, nebo ves lidí Chotýšových. 1)

Pohled na Chotýšany z vrchu Bolčína kolem roku 1930 – foto: Karel Piša

V písemných pramenech je první zmínka o Chotýšanech z roku 1250. Jedná se o darovací listinu českého krále Václava I. Mikoláši biskupu pražskému. Mezi svědky je uveden rytíř Mrákota z Chotýšan (Mracota de Hotisan). 2) I z toho můžeme usoudit, že obec musela existovat již podstatně déle, když zdejší rytíř byl hoden potvrdit pravost králova podpisu a zároveň vyžadovat jeho plnění.

*Páni z Chotýšan – 2. pol. 13. století
svorník v kostele sv. Havla*

O století později je z historických pramenů známo, že tu byly pány zřejmě dva vládnoucí rody. Podle záznamu z 9. prosince 1357 se dozvídáme o několika panoších. Byli to Mrákota zvaný Hlavatec (též Hlaváč), bratři Mrákota Dlouhý a Mrákota Jaroslav (Jaroš) a další bratři Zachar a Rous, rovněž zvaní „z Chotýšan“. Počet majitelů a jejich příbuzenské vztahy naznačují existenci dvou sídel.

Po nich zde sídlil r. 1386 Zdeněk Ohništko z Chotýšan, jehož vdova Markéta zde r. 1403 po něm provozovala právo podací. Narodili se jim tři synové: Jiří, Tas a Jan, kteří jsou i se svou matkou uváděni v zápisech v r. 1409.

Další z bratrů Mrákotů uvedených r. 1357 měl manželku Čeňku a s ní dcery Dorotu a Ofku (obě zemřely v útlém věku). Když Čeňka ovdověla, její majetek připadl králi Václavu IV., který ho přidělil r. 1394 Janovi Divokému z Jemniště. Tehdy tomu Čeňka s Bohuňkem z Chotýšan (za

něhož se zřejmě po smrti manžela provdala) marně bránila.

Od Jana Divokého z Jemniště odkoupil zřejmě Chotýšanské panství Jan Roháč z Dubé. Král však jeho vlastnictví neuznal (Jan Divoký z Jemniště prodej nezaknihoval) a r. 1411 propůjčil panství i s tvrzí „k manství“ (do správy) pánu Vyšehradskému. Později bylo panství dvorskými úředníky převedeno na Přibíka Tluksu z Buřenic, který se poté psal „z Chotýšan“. V letech 1414 - 1417 je také uváděn jako mecenáš zdejšího kostela.

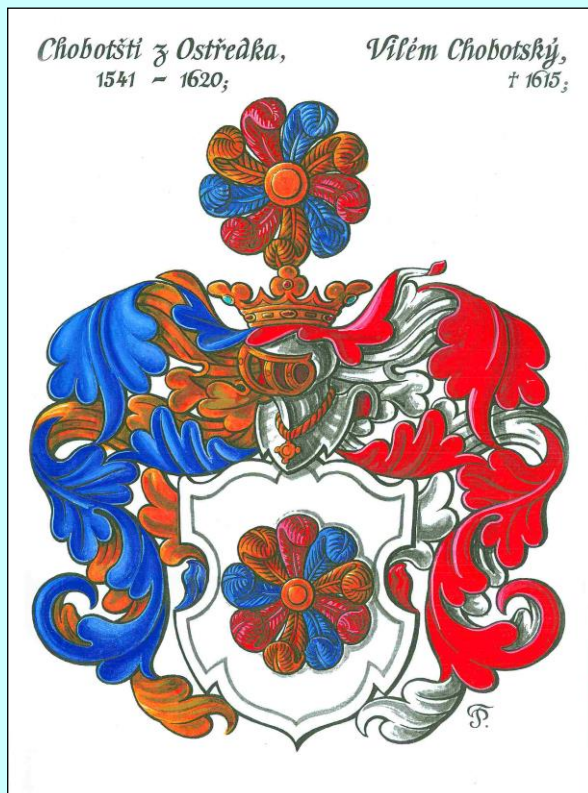
Dalším známým vladykou na Chotýšanském panství je Jan z Chotýšan, který zřejmě sympatizoval s husitským hnutím, neboť se zúčastnil r. 1440 Časlavského sněmu.

Na počátku 16. století byli podle dostupných pramenů držiteli Chotýšan nejprve Jeronym ze Skuhrova a poté Štylfrýd Lukavecký z Lukavce.

Dále následoval jeho syn a dědic - rytíř Jetřich z Lukavce. Ten své dědictví - Chotýšany s tvrzí a podacím právem kostelním, ves Takonín, Libětice, Městečko a díl v Dobříčkově podle zápisu v zemských deskách - prodal Mikulášovi a Janovi bratřím Chobotským z Ostředka. Rytíři Chobotští z Ostředka drželi po předcích také ves Chobot, Nesperry a Tehov. Při dělení dostal chotýšanské panství Mikuláš. Po smrti bratra Jana zdědil i jeho statky, na kterých hospodařil s manželkou Kateřinou ze Štítného.

Kolem roku 1573 následuje v držení Chotýšan Mikulášův syn Vilém Chobotský z Ostředka, zvaný „starší“. Vilém k tomuto majetku přikoupil r. 1578 ves Bořeňovice. Na Chotýšanech panoval s chotí Dorotou z Olbramovic a v roce 1592 přikoupil ještě ves Býkovice s pustou vsí Slotějovem.

Zemřel 6. ledna 1594 a byl pohřben ve zdejším kostele, v němž se dochoval jeho náhrobek. Vilém měl více synů, ale čtyři z nich v mladém věku zemřeli. Jediný Jan, dědic Chotýšan, otce přečkal. Rytíř Jan Chobotský z Ostředka, řečený mladší, postupně svůj majetek rozprodával. Nejdříve odprodal r. 1600 Václavu Věžníkovi z Věžník ves Takonín a celé Býkovice, r. 1601 Janu Ostrovcovi z Kralovic

a na Vlašimi převedl Městečko a dvůr Metličany. Kolem roku 1610 prodal Bořeňovice a koupil za to ves Křešice. Brzy nato však zemřel. Jan mladší z Ostředka neměl mužského potomka, takže Chotýšany s ostatními statky převzal jeho bratranec Vilém, syn jeho strýce Jana Chobotského staršího - pána na Nespeřích. Vilém, který se uvádí jako pán tvrze r. 1612 a ještě ve sbírkách zemských r. 1615, brzy potom však zemřel. Zanechal po sobě syna Jana Václava, který byl nezletilý. A protože celé dědictví bylo zadluženo, bylo prodáno r. 1620 jeho matce, vdově Johance Chobotské z Chýš

a Egerberka. Šlo o tvrz Chotýšany, dvůr, pivovar, městečko Chotýšany s podacím právem kostelním, dvůr v Kojeticích, dvůr Buchov, ves Holčovice a díly v Lažanech, Čestíně a Velíši.

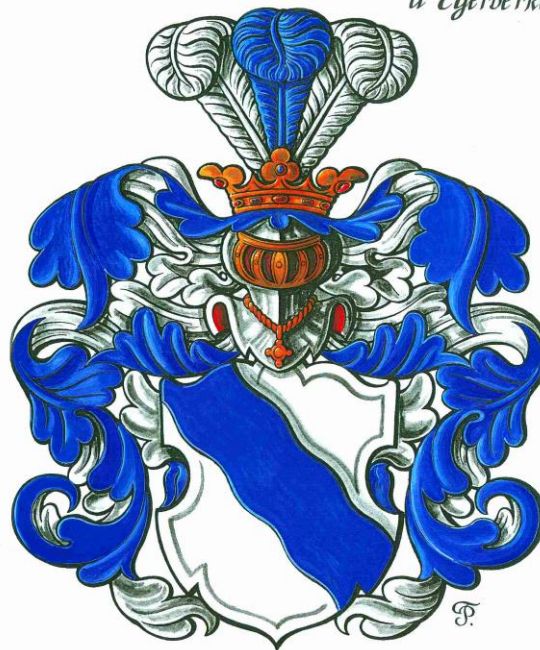

Chotýšanský statek, který nemohla Johanka déle udržet, postoupila z nařízení zemského soudu ještě téhož roku rytíři Václavu staršímu Věžníkovi z Věžníků a pánu na Třeběšicích. Tato koupě se uzavřela v domě Václava Věžníka na Novém městě pražském.

Rytíř Václav Věžník koupil tyto statky ještě ve velmi dobrém stavu, nikoliv však na dlouho. Roku 1618 začala třicetiletá válka a do Čech se hrnula žoldnéřská vojska ze všech končin Evropy. V listopadu r. 1620 přitáhlo uherské vojsko poslané do Čech knížetem sedmihradským, Bethlenem Gaborem, do Vlašimi. Bylo to osm tisíc jezdců. Do Čech přijeli vlastně již pozdě, poněvadž bylo již po prohrané bitvě na Bílé Hoře. Žádné bitvy se nezúčastnili. Plenili a loupili všude, kudy táhli. Ve Vlašimi například vypálili zámek, s ním vyhořelo čtyřicet občanských domů. Dostali se až do chotýšanského okolí, kde také zle řádili. Vypálili ves Věžníky, Metličany a Libětice, městečko Chotýšany, do té doby kvetoucí a bohaté, zpusťovali

tak, že zůstal jen kostel, něco málo domků a stará kovárna, která byla zrušena až za více než dvě stě let. Obyvatelstvo se rozprchlo do lesů, aby uhájilo alespoň holé životy. Po čase se vraceli lidé zpět. Byla jich však jen hrstka. Našli svá obydlí zpusťována, vypálena a vyplněna.

†: Johanka Chobotská, roz. Pětipeská z Chýš a Egerberka.

Ti, co se vrátili, vystavěli svá obydlí na starých původních místech. Bylo však více těch, kteří se nevrátili. Jejich vyhořelé domky a statky neměl kdo stavět. A tak se stalo, že celá severní strana Chotýšan v místech, kde se dnes říká „Na Větráku“, úplně zanikla. Těmito událostmi a ještě i jinými pohromami za třicetileté války (např. bitva u Jankova roku 1645), klesly Chotýšany na nepatrnou vesnici.

Václav Věžník z Věžníků měl být císařem potrestán za to, že se zúčastnil stavovského povstání. Přihlásil se však ihned ke katolické víře, a proto mu císař vyměřil jen pokutu 70 zlatých, které musel složit Jezuitské koleji v Praze.

Po smrti rytíře Václava Věžníka z Věžníků kolem r. 1628, se stal majitelem chotýšanského panství jeho potomek - rytíř Bedřich (psal se také Fridrich) Leopold Věžník z Věžníků. Oženil se s Marjánkou Vratislavovou z Mitrovic, se kterou měli dva syny. Roku 1631 přikoupil ves Bílkovice a v roce 1655 Jezero.

Zastával veřejné úřady a byl velmi váženou osobou. Byl také velmi horlivým katolíkem. Spojil se s jezuitou a své poddané nechal vyučovat katolickému náboženství. Podle starých záznamů se praví, že „kdo byl vlažný“, toho pronásledoval! Když 6. dubna 1663 zemřel, dali jezuité z vděčnosti jeho tělo pochovat do svého kostela u sv. Ignáce na Novém Městě pražském.

V tomto kostele na Karlově náměstí v Praze vedle vojenské nemocnice, která byla v té době jezuitským klášterem, je dodnes v podlaze vsazený mramorový náhrobek, s tímto nápisem:

„Urozený a statečný pán, rytíř Leopold Fridrich Věžník z Věžníků a na Chotýšanech, Bilkovicích a Jezeře atd., císařský místodržící a soudní rada zemřel 6. dubna 1663.“⁴⁾

Náhrobní deska s erbem rytířů Věžníků vsazená do podlahy kostela sv. Ignáce na Karlově náměstí v Praze 5)

Jeho syn, Václav Jaroslav rytíř z Věžníků, se vyznamenal jako statečný obhájce Prahy proti Švédům. V letech 1690 - 1699 se uvádí jako hejtman kraje Kouřimského, ke kterému tenkrát patřily také Chotýšany.

Po rozdělení majetku r. 1669 dostal Bilkovice a Jezero. Roku 1679 Jezero prodal a získal od bratra Chotýšany. Na těchto statcích panoval s manželkou Ludmilou Kořenskou z Terešova, která r. 1715 zemřela. Z manželství s Ludmilou se narodil r. 1678 syn a dědic Chotýšan Jan František Věžník z Věžníků. Ten zemřel poměrně mladý dne 20. dubna 1727 ve věku 49 let. Za dva dny za ním zemřela jeho manželka Marie Benigna z rodu Dobřenských z Dobřenic. Oba jsou pohřbeni v chotýšanském kostele.

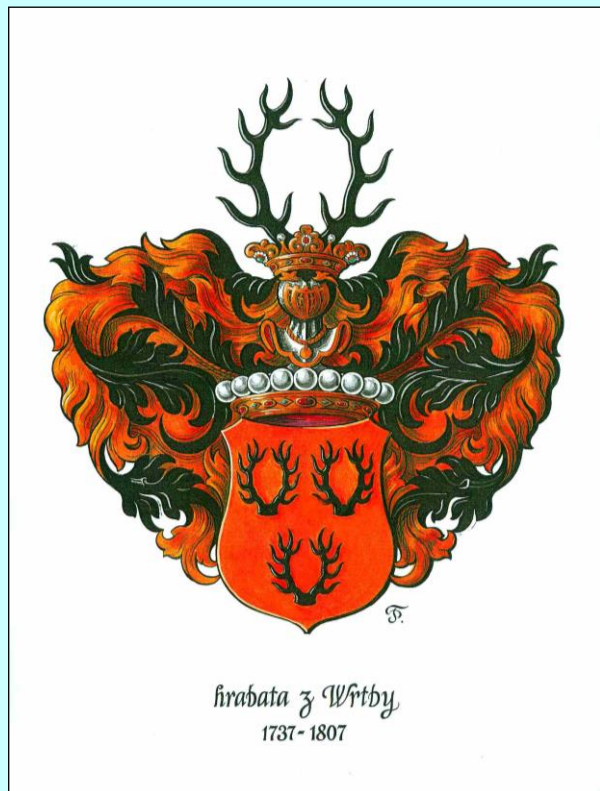
Jejich syn a dědic Jan Josef Věžník se v roce 1731 oženil se slečnou Annou Antonií z Kolčova. Zemřel jako poslední svého rodu Věžníků v roce 1757 v Praze.

Věžníkové vládli na chotýšanském panství po pět generací, téměř 120 let až do roku 1737, kdy byli nuceni statky prodat.

Ještě v témže roce koupil chotýšanské statky Arnošt František I. hrabě z Vrtby, majitel Votic, Olbramovic, Janovic a Bilkovic. Touto změnou majitele Chotýšany jen získaly.

Hrabě Arnošt, spravoval všechen majetek se svou manželkou Marií Annou, roz. Vratislavovou z Mitrovic.

V sousedství staré tvrze při císařské silnici si nechal postavit jednopatrový renesanční zámek. První zpráva o něm je z roku 1743, ... jako nová tvrz z kamene vystavěná a šindelem krytá. Zbytky staré tvrze nechal přebudovat na zámecký pivovar. Roku 1761 dal zbořit občanské domky rozkládající se mezi zámkem a kostelem a nechal postavit nová obydlí na jiném místě.

Na získané ploše zřídil přírodně krajinářský anglický park s barokní besídkou s ozdobnou fasádou a vyzdobená rokokovými malbami na klenbě. Zámecký park byl také chloubou Chotýšan. Do dnešních dnů se nám zachovalo jen několik mohutných stromů a pouhá zřícenina zmíněné barokní besídky.

Barokní besídka před rokem 1911 6)

Zřícenina zámecké barokní besídky v roce 1985 7)

Arnošt František I. hrabě z Vrtby, připomínající ještě roku 1787 jako český nejvyšší dědičný kancléř, zemřel r. 1791 ve věku 77 let. Jeho nejstarší syn Adam František II. hrabě z Vrtby, který se v roce 1746 narodil na chotýšanském zámku, se stal po svém otci dědicem.

Do dnešní doby se nám zachovala další ze vzácných památek postavených za Adama Františka hraběte z Vrtby. Je jím barokní kamenná socha Sv. Jana Nepomuckého, vytesaná z pískovce. Na jejím podstavci je vytesán vrtbovský erb s monogramem A. F. a W., a letopočtem 1794. Tato socha stojí u zdi při vchodu na hřbitov. Na tomto místě stála kdysi panská kovárna.

Adam František hrabě z Vrtby zemřel ve Vídni 3. září 1807 ve věku 61 let. Jeho mramorový náhrobek postavený na jižní straně kostelní věže se dochoval dodnes. Vytesaný nápis v růžovém mramoru (dnes již špatně čitelný) hlásá:

„Zde odpočívá Vysoce urozený Pán František Adam hrabě z Vrtby, pán na Chotýšanech, Voticích, Olbramovicích a Janovicích, zesnul dne 3. září 1807 v 61. věku svého“.

Dole na pomníku je psáno:

„Postaven tento pomník od vděčných dědiců hrabat Vratislavů roku 1864.“

Období Vrtbů, jako majitelů panství, skončilo rokem 1807, protože Adam František z Vrtby zemřel bezdětný.

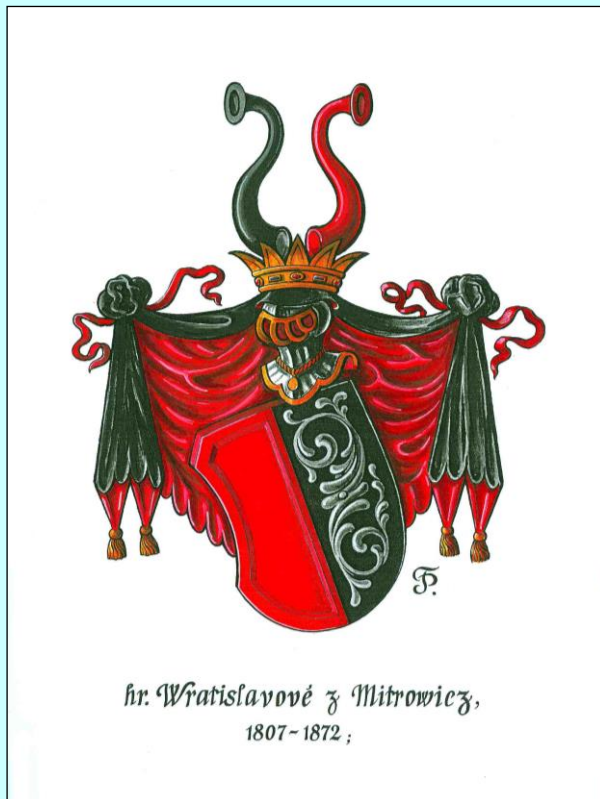
Všechny jeho statky získal odkazem František Josef Vratislav z Mitrovic a po jeho smrti připadly statky jeho dětem.

Hrabě František Josef z Mitrovic, který zde hospodařil 42 roků, nechal v roce 1844 provést vlastním nákladem přestavbu kostela. Bydlel však většinou ve Voticích.

Náhrobek A. F. hraběte z Vrtby u kostela sv. Havla

Zemřel v roce 1849, Chotýšany pak připadly jeho synům Františkovi a Josefovi, kteří zůstali svobodní. O zděděný majetek a hospodářství se velmi málo starali a v Chotýšanech se téměř vůbec nezdržovali. Stálé bydliště měli ve Vídni. V Chotýšanech se o všechno staral správce a nadlesní Pelikán, který nestačil za nimi do Vídně posílat peníze.

Tento rod hrabat Vratislavů z Mitrovic byl dobře zapsán u rakouského císařského dvora, kde někteří zastávali vysoké úřady. Měli od roku 1725 dědičné právo zastávat úřad zemského mistra kuchyně, jimž se také říkalo „kořtovatelé“, neboli „ochutnávači“ u císařského dvora. Jedním takovým „ochutnávačem“ u císaře Františka I. byl hrabě Josef Vratislav, kterému říkali „císařský komoří“.

Zemřel ve Vídni dne 9. října 1869. Poté byl převezen do Chotýšan a zde s velkou pompou pochován do rodinné hrobky, která byla vpravo od vchodu do chrámu. V tehdejší době byla ohrazena mřížkovým plůtkem.

Pohled na severní renesanční zámecké křídlo z parku kolem roku 1939 8)

František Vratislav hrabě z Mitrovic shledal, že chotýšanské panství neudrží, proto jej r. 1872 prodal a z Chotýšan se nadobro odstěhoval.

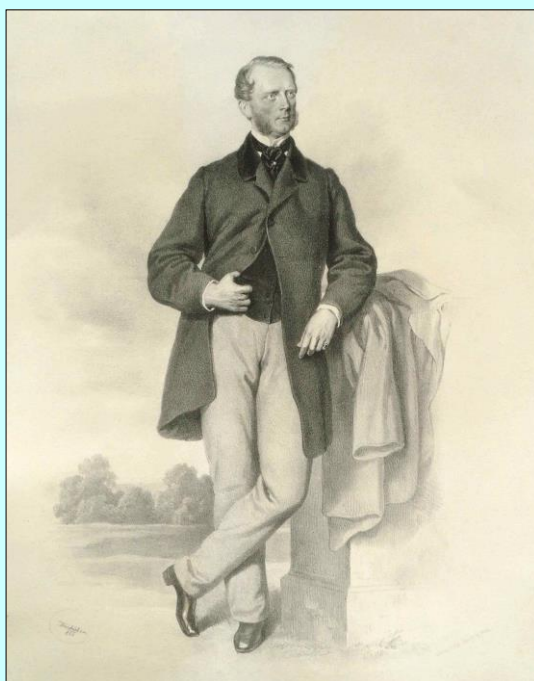
Zemřel ve Vídni dne 19. ledna 1879 a byl rovněž převezen do Chotýšan. Zde byl pochován na hřbitově do rodinné hrobky vedle bratra Josefa. Tím vymřel slavný rod Vratislavů z Mitrovic.

Zadlužený Chotýšanský zámek a vše co k němu příslušelo koupila židovská společnost zvaná "Chabrus".

Již v roce 1873 od ní vše koupil Bedřich hrabě Belegarde za 165 tisíc zlatých. Dlouho však Chotýšany nevlastnil. Ještě ten samý rok je prodal jakémusi židovi Moritzi Sternschusovi.

V době, kdy Chotýšany patřily bratrům Vratislavům, ztratily mnoho na svém významu a tím více nyní, kdy majitelem se stal zmíněný Moritz Sternschuss. Ten hleděl ze všeho co možná nejvíce vytěžit, a podle toho to také za krátký čas jeho hospodaření vypadalo. Nic se neopravovalo, zámek i zahrada pustly a za nedlouho bylo teskno se podívat do zahrady i na zámek. Nejhuře na tom byla tzv. panská čeládka. Tito panští služebníci byly ubytováni v panských ratejnách, kde pohromadě bydlelo pět až sedm rodin. Zlepšení nastalo až po roce 1880, kdy došlo u vídeňského parlamentu vydání zákona o zrušení panských ratejen a o zřízení samostatného bytu pro každou pracující rodinu.

Nový zákon platil samozřejmě i pro nového majitele velkostatku, který také musel zřídit asi šest bytů pro deputátníky. Dřívější ratejna bývala v místech po levé straně dnešního hlavního vjezdu do dvora. Později byly přestavěny na stáje pro koně. Nové byty nechal Sternschuss zřídit na druhé straně pod špýcharem. V tom prvním hned u vrat bydleli potom dlouhá léta chotýšanští faráři a to až do roku 1912. A tak se postupně zřídily potom i další byty pro deputátníky, a to i pod druhým špýcharem. Bytové poměry se tak podstatně zlepšily i na chotýšanském dvoře.

Hrabě František Vratislav z Mitrovic 9)

Tato situace trvala až do 20. dubna 1883, kdy velkostatek koupil hrabě Zdeněk ze Šternberga pro svého syna Filipa, který se 1. května 1884 oženil. Za manželku si vzal Karolínu, rozenou Thunovou a k obývání dostal zámek Jemniště. Svatba se konala v chrámu Páně ve Vídni. Po slavném sňatku odjeli novomanželé na zámek Jemniště, kde byli slavnostně uvítáni.

Zámek v Chotýšanech navštívil hrabě Filip Šternberg poprvé 6. května 1884. Se svou mladou chotí navštívil při té příležitosti faru, společně si prohlédli kostel a zašli i do školy. Pak odjeli kočárem zpět na Jemniště.

Pro Chotýšany samotné to nemělo žádný zvláštní vliv, že se zámek dostal zpět do vlastnictví šlechty. Hrabě Filip Šternberg pronajal totiž hned po koupi velkostatek synovi bývalého majitele Karlu Sternschusovi, který se právě oženil. Chotýšany i Bilkovice měl v nájmu asi 18 let. Celkem hospodařili Sternschusové v Chotýšanech 28 let.

Po Karlu Sternschusovi zde hospodařil další nájemce židovského původu František Frankenstein. Ten měl chotýšanský velkostatek v nájmu do roku 1912. 10)

Po něm přišel další nájemce, mladý a podnikavý Ing. Bohuš Svoboda, který zde byl jen krátce. Hospodářství a všeho ostatního si hleděl ovšem jinak, než jeho předchůdci. Po dohodě s majitelem dal přestavět a upravit vnitřek zámku, opravena a zabezpečena byla zeď kolem parku,

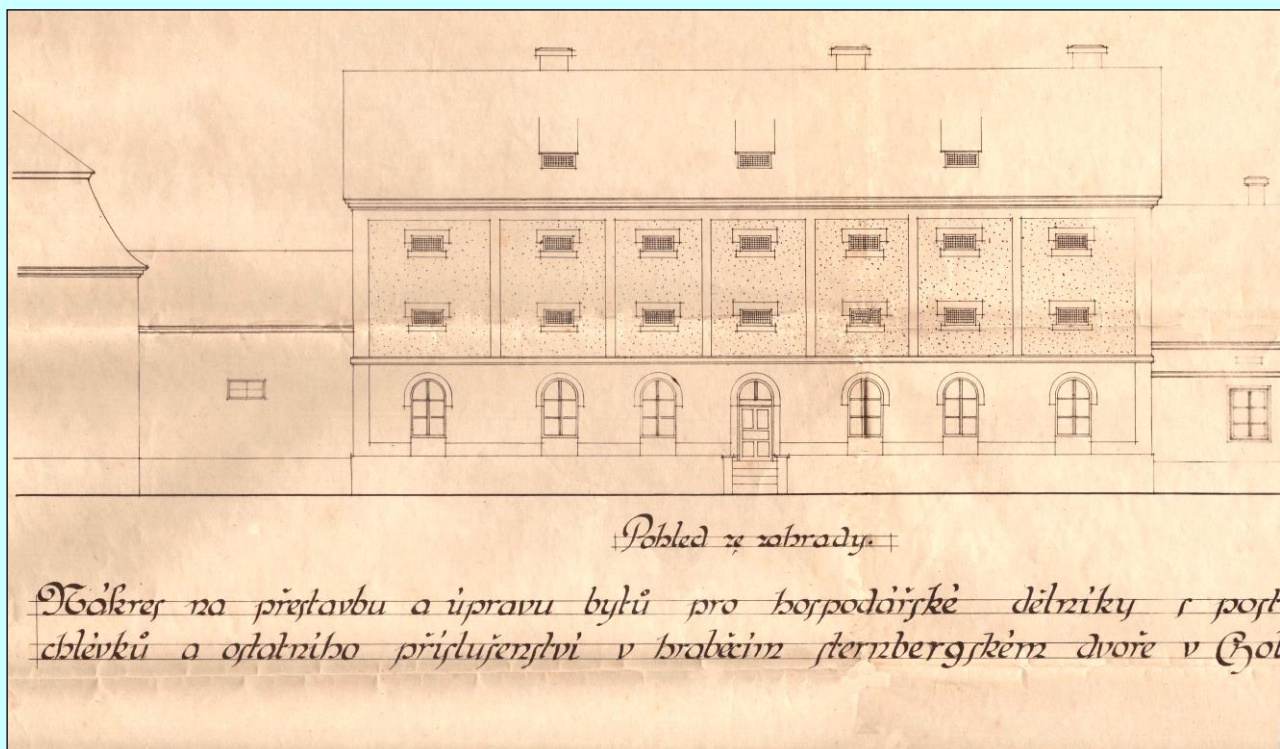

znovuzřízen byl i park a vůbec celý dvůr byl uveden do náležitého pořádku. Při této přestavbě zámeckých budov v roce 1912 byly také vyčleněny místnosti pro faru v jižním křídle zámku a se značným nákladem upraveny pro farní úřad a byt faráře.¹¹⁾

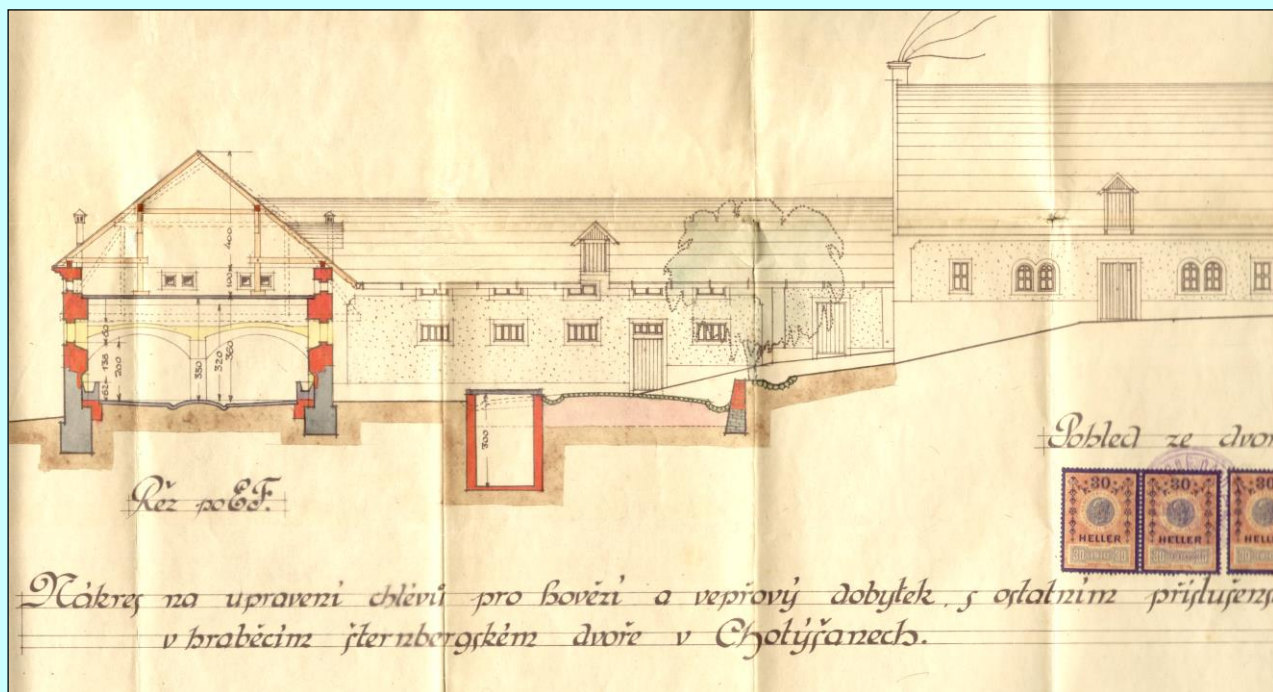

Vchod do bývalého farního úřadu v jižním křídle zámku v roce 1943. ¹²⁾

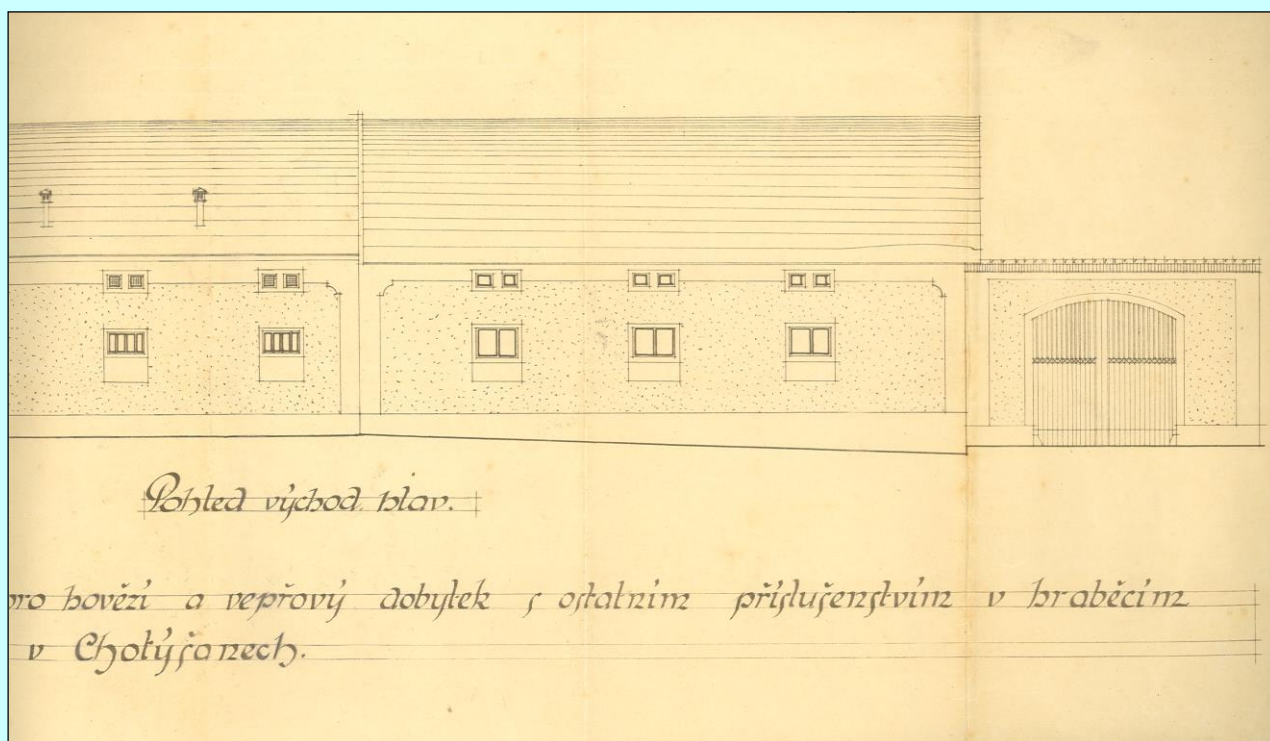
Další větší přestavby došlo o dva roky později, kdy dne 7. července 1914 žádá pan Filip hrabě Sternberg o povolení stavby a hodlá ve svém velkostatku v Chotýšanech provést nutné stavební opravy a přitom též úpravu bytů čeledních, špýcharu, staré stáje, komory na krmivo, kuchyně na krmivo pro dobytek a prasečnicku. A mimo to zřídit při čeledníků nové špižirny a chlévky na drobný dobytek. K žádosti na tyto úpravy též přikládá vypracované stavební plány ¹³⁾

Stavební plány na zbudování hospodářských budov 13)

Nájemce Svoboda se zajímal do značné míry i o věci obecní. Jeho zásluhou byla v obci projektována meliorace pozemků a zavodňování, plány na obecní vodovod, který se nakonec díky nevraživosti místních obecních zastupitelů nakonec neuskutečnil! A nakonec přišel rok 1914, kdy začala I. světová válka a rázem bylo po všech plánech a nadějích.

Bohuš Svoboda se stěhoval z Chotýšan v roce 1919 do Načeradce, kde koupil zbytkový statek. Pozemkovou reformou po první světové válce byla část pozemků od chotýšanského velkostatků rozdělena mezi místní malozemědělce, chalupníky a ty, kteří podle zákona a pozemkové reformy měli na půdu nárok. Zbytek ve výměře 85 ha zůstal zatím Sternbergovi, který ho opět pronajal. Vystřídalo se tu několik krátkodobých pachtýřů, více spekulantů než hospodářů, kteří půdě málo rozuměli, ale mnoho z ní chtěli vytěžit.

**Pohled na severní křídlo s pseudogotickou arkádou v roce 1929.
Na schodech rodina bývalého nájemce Ing. Bohuše Svobody. 14)**

Pohled na jižní křídlo zámku – část budovy špýcharu a fary v roce 1929. 15)

V roce 1930 koupil zbytkový statek Chotýšany zaměstnanec Státního pozemkového úřadu Ing. Adolf Korbel z Prahy. Nehospodařil však na statku sám, tento opět pronajal. Sám si ponechal k obývání některé místnosti v zámku, dále pak ovocnářskou a zelinářskou zahradu. Práci v tomto směru obstarával a na zahradě pracoval zahradník Vendelín Klouček, rodák z Bílkovic.

V r. 1933 byla do zámecké budovy zřízena elektroinstalace a zavedena vodovodní přípojka připojena ze studny na sousedním pozemku.

Nájemcem velkostatku za Ing. Korbela byl Otto Eger. Hospodařil zde se svou manželkou Julií do roku 1940, tu s větším, jindy zas s menším úspěchem.

Po něm následoval Václav Kinkor. Byl to z gruntu dobrý člověk i hospodář. Přesto však se mu nijak zvlášť nedařilo. V roce 1942 mu zemřela manželka Josefa. Pak hospodařil sám s dcerou Jaroslavou, která mu vedla domácnost. Roku 1946 mu vypršela nájemní smlouva a odstěhoval se do Říčan, kde se usadil. 16)

V parku před budovou zámku s nájemcem Adolfem Korbelem vlevo stojí správce chotýšanského lihovaru Martin Kolář - kolem roku 1930. 15)

Pohled na chotýšanský zámecký špýchar – výřez z pohlednice Chotýšan z roku 1933.

Zemědělský den na dvoře velkostatku 10. září r. 1933. 17)

V červenci 1937 byla uzavřena trhov^á smlouva mezi manžely inž. Adolfem Korbelem s Julií Korbelovou z Prahy, kteří velkostatek prodaly manželům ing. Ottovi Langhammerovi řediteli Báňského úřadu ve Slezsku s manželkou Rosalií ze Sobědruh do společného vlastnictví dvou třetin a manželi ing. Ivo Langhammera s Věrou Langhammerovou z Karviné vlastníci jedné třetiny veškerých pozemků a nemovitého majetku. Jednalo se o velkostatek jehož centrem byl lihovar a okolo něj postavené hospodářské budovy, chlévy, stáje, kolny a na východním okraji fara, zámecké křídlo a park.¹⁸⁾ Pouze zařízení lihovaru není vlastnictvím prodávajících ale lihovarnického družstva. Jen nájemcem zůstal i nadále výše jmenovaný Václav Kinkor. o nájemci Kinkorovi si pronajal zdejší velkostatek Josef Žízala, rodák z Dobříčkova. V poměrně krátké době svého hospodaření se ukázal jako dobrý hospodář, a jistě byl nejlepší ze všech posledně jmenovaných pachtýřů.¹⁹⁾

Severní křídlo chotýšanského zámku s pesudogotickou arkádou z roku 1935 – foto: Josef Šimek 20)

Průčelí zámeckého špýcharu z 50. let, kde téměř sto let bývala chotýšanská fara, později byt správce družstevního lihovaru Martina Koláře. 21)

Chotýšanský dvůr v době posledního nájemce Josefa Žižaly z roku 1951. 21)

Prameny a foto:

- 1) Profous, A.: Místní jména v Čechách 1. – 4. Praha 1954, str. 39
- 2) Šebánek J. a Dušková S.: Codex Diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae IV díl, Praha 1962, str. 334 a 335.
- 3) Kresby erbů – Petr Tybitancl
- 4) Zkráceno a převedeno do současného jazyka
- 5) Foto: Heinrich Schmidt, Soukromá korespondence kronikáře M. Švarce
- 6) Foto: Podlaha, A.: Soupis památek historických a uměleckých v pol. okresu Benešov, Praha 1911, obr. č. 120.
- 7) Foto: Václav Zelený.
- 8) Fotoreprodukce: Z pohlednice vydané Leopoldem Fischerem
- 9) Fotoreprodukce: Fotoarchiv obecního úřadu Chotýšany
- 10) Šimek Josef: Pamětní kniha Čtenářsko – ochotnické Jednoty, III. část, str. 10.
- 11) Šimek Josef: Naše vesnice – Chotýšanská kronika – kniha čtvrtá, část VI. str. 22
- 12) Šimek Josef: Pamětní kniha Čtenářsko – ochotnické Jednoty, III. část, str. 48, foto: Josef Šimek
- 13) Žádost o povolení stavby a stavební plány: Archiv obce Chotýšany
- 14) Foto: paní Svobodová, viz. Josef Šimek – Památník naší vesnice II. díl, str. 16
- 15) Fotoreprodukce: Fotoarchiv obecního úřadu Chotýšany
- 16) Šimek Josef: Pamětní kniha Čtenářsko – ochotnické Jednoty, I. část, str. 98 foto: Václav Sysel
- 17) Šimek Josef: Pamětní kniha Čtenářsko – ochotnické Jednoty, III. část, str. 10
- 18) Trhová smlouva z července 1937 – viz. archiv obecního úřadu Chotýšany
- 19) Šimek Josef: Pamětní kniha Čtenářsko – ochotnické Jednoty, III. část, str. 11
- 20) Foto: Josef Šimek – Památník naší vesnice II. díl, str. 16
- 21) Fotoreprodukce: Fotoarchiv obecního úřadu Chotýšany

Pokračování v II. části – Chotýšanský zámek po roce 1948 až po současnost